

Frihetstiden

Efter att Karl XII blivit skjuten i Norge 1718 blev Arvid Horn kanslipresident. Titeln kan jämföras med nutida statsminister. Kungamakten begränsades under den här tiden. Arvid Horn fungerade som landets verkliga regent. Horn förde en försiktig fredspolitik och motsatte sig bestämt alla planer på krig mot Ryssland. De första politiska partierna etablerades.

Diskussionsfråga: Varför förlorade kungamakten sin "makt" under frihetstiden

Men snart började samhället hämta sig från kriget och det var många som ville hämnas på Ryssland och ta tillbaka förlorade områden. Arvid Horn blev kallad "ryssvän". Horn och hans anhängare blev kallade för "mössor". De talade i nattmössan, men visste inte vad de pratade om.

De som ville ha krig mot Ryssland kallade sig själva för "hattar" eftersom de ansåg sig vara "karlar för sina hattar".

Hattar och mössor kallades de partier som växelvis satt vid makten i Sverige under större delen av frihetstiden.

Diskussionsfråga: På vilket sätt kan man skilja "hattar" och "mössor" åt, vad gäller åsikter? Kan man säga att Sverige var demokratiskt? Hur var det med rösträtt? Hade alla rösträtt?

När hattarna tog över makten år 1738 inleddes kriget mot Ryssland, som kallas för hattarnas ryska krig, och som pågick i drygt två år. Man ville återta det som Sverige förlorat vid freden i Nystad 1721. Kriget blev en katastrof – och ett stort svenskt nederlag.

I stället för att återerövra den mark som Sverige mist 1721 fick Sverige istället lämna ifrån sig ännu mera land.

I freden i Åbo 1743 tvingades Sverige lämna ifrån sig stora finländska landområden. Dessutom krävde Ryssland att Adolf Fredrik av Holstein-Gottorp (som var en släkting till ryska kejsarinnan) skulle väljas till svensk kung efter att Fredrik I avlidit.

Stora daldansen – juni 1743

I juni 1743, alltså mitt under pågående krig, tågade 4 500 arga bönder från Dalarna till Stockholm för att bland annat protestera mot kriget i Ryssland och dess tvångsutskrivningar. Dessutom ville de inte ha Adolf Fredrik av Holstein-Gottorp som tronföljare utan de vill se den danska kronprinsen Fredrik som Sveriges nästa kung.

De upprörda bönderna nådde ända fram till nuvarande Gustav Adolfs torg i Stockholm där de slog läger. Upproret – som kallas - Stora daldansen – slogs ner av militären – 42 personer dödades och ett 80-tal skadades allvarligt. Upprorsledarna fångades in och avrättades så småningom och drygt hundra andra slängdes i fängelse.

1751 Fredrik dör – Adolf fredrik ärver tronen

Adolf Fredrik fick inte mer makt än sin företrädare Fredrik. Han fick lov att avge en så kallad kungaförsäkran, där han lovade att alltid besluta som ständerna ville.

1754 kunde kungafamiljen flytta in i det nybyggda Stockholm slott. Den blivande Gustav III var fem år. Hans förhållande till modern var rätt ansträngt och han uppfostrades strängt.

Kungaparet, speciellt drottningen kände sig kränkt och beslöt genom en kupp att skaffa sig den makt som de tyckte att de som kung och drottning borde ha.

Men kuppen misslyckades totalt och det blev uppenbart vem som låg bakom försöket. Kungaparet fick en rejäl utskällning. Men åtta av ledarna för kuppörsöket avrättades.

1757 utbryter Pommerska kriget. Kriget gick dåligt för Sverige. Lovisa Ulrika lyckades mäklar Fred mellan Preussen och Sverige.

Diskussionsfråga: I filmen beskriver vi relationen Adolf Fredrik och Lovisa Ulrika samt Gustav III. Beskriv hur Gustav III växte upp – och i vilken anda han uppfostrades. Vad tror du han växte upp med för ambitioner vad gällde kungamakten?

1771 dör Adolf Fredrik och Gustav III tar över tronen.

Diskussionsfråga

I filmen så ägnar vi mycket tid till ständerna och kungahuset. Hur levde vanliga människor? Hur utvecklades befolkningstillväxten? Vilka svårigheter hade vanliga människor? Hur var kyrkans makt?

TIDSAXEL

Vasatiden 1521 - 1611   Stormaktstiden 1611 och 1721   Frihetstiden 1718 och 1772   Gustavianska tiden 1772 - 1809

Diskussionsfråga: Hur stort var Sverige efter freden 1743? Titta efter på nedanstående karta.

STORMAKTSTID

Karta från när Gustav II Adolf var kung.

STORMAKTSTID

Karl X erövrar Skåne, Blekinge, Bornholm, Halland, Bohuslän och Trondheims län.

FRIHETSTID

Hattarnas krig gör att Sverige förlorar en remsa av Finland till Ryssland.